

Kompetenslyft för omställning

Det finns starka skäl att fortsätta utveckla matchningen av utbildningsutbudet mot arbetsmarknadens behov. I sin långsiktiga yrkesprognos ser Arbetsförmedlingen brist på arbetskraft med rätt kompetens inom de flesta yrken inom vård och omsorg, inklusive de som inte kräver högskoleutbildning. Efterfrågan på olika typer av lärare är redan idag hög och bristen håller sannolikt i sig framöver. Efterfrågan på anställda inom bygg- och anläggning har varit högre än utbudet under en längre tid. Det är dessutom vanligt att arbetsgivarna rekryterar utländsk arbetskraft till detta område.

Denna brist förväntas öka framöver till följd av brist på bostäder och planerade infrastruktursatsningar.¹ Tillgång på arbetskraft med rätt utbildning och kompetenser är en förutsättning för Vänsterpartiets investeringsprogram för klimatomställningen och den gröna nyindustrialiseringen. Om Sverige ska lyckas väl med klimatomställningen behöver större vikt läggas vid de kompetensbehov som detta kräver. Det gäller både i själva klimatomställningsfasen där Sverige exempelvis behöver bygga ut transport- och energiinfrastruktur och energieffektivisera bostadssektorn, men också för att möta kompetensbehoven när stora delar av industrin ställer om för att minska sina utsläpp. Klimatpolitiska rådet pekar på att det redan idag är stor brist på tekniker, installatörer och ingenjörer.² Även i Fossilfritt Sveriges branschfärdplaner för fossilfri konkurrenskraft lyfts kompetensfrågan. Enligt deras uppskattningar kommer det exempelvis behövas cirka 30 000 nya elinstallatörer de närmaste åren.³

Såväl Arbetsförmedlingen som SCB prognostiserar utvecklingen på arbetsmarknaden per yrkeskategori. I respektive prognos kombineras statistiska framskrivningar av idag kända variabler relaterade till efterfrågan och tillgång på arbetsmarknaden samt kvalitativa justeringar efter bedömningar av konjunkturläget. Det finns redan en betydande och växande kompetensbrist vad gäller flera yrkeskategorier som har nyckelroller för exempelvis elektrifieringen. Energibranschen står inför ett stort rekryteringsbehov och stora pensionsavgångar. SCB:s långsiktiga prognoser visar exempelvis en tydlig brist på civil- och högskoleingenjörer inom energi, elektronik, automation och datateknik på 2030-talet.⁴

Från SCB:s prognostiserade underlag framkommer bilden att det råder en stor kompetensförsörjningsbrist inom en rad viktiga områden för klimatomställningen. Inom området ”Byggnadsutbildning” ingår exempelvis bygg och anläggningsprogrammet och fastighetsprogrammet. Hit hör yrkeskategorier som arbetar med anläggning, underhåll av fastigheter, byggnadsarbeten och vissa andra områden inom bygg- och fastighetsbranschen.

Tabell 2.2 Exempel på bristyrken 2030

Utbildningskategori	Prognostiserad tillgång 2030	Prognostiserad efterfrågan 2030	Differens mellan prognostiserad efterfrågan och tillgång
Byggnadsutbildning	177 100	193 000	- 15 900
Ingenjörutbildning (samtliga inriktningar)	383 000	401 000	- 18 000

¹ Arbetsförmedlingen (2021), Yrkesprognoser – En utblick över åren 2022 och 2026.

² Klimatpolitiska rådet (2022), Årsrapport, Rapport nr 5.

³ <https://fossilfritt Sverige.se/2021/05/06/tio-forslag-for-fossilfri-aterhamtning/>

⁴ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-och-forskning/analyser-och-prognoser-om-utbildning-och-arbetsmarknad/trender-och-prognoser-om-utbildning-och-arbetsmarknad/>

YH-tekniker och gymnasieingenjörer	120 000	145 000	-25 000
Yrkeslärare	10 200	14 000	- 3 800

Källa: SCB.

Samtliga dessa yrken prognostiseras av Arbetsförmedlingen att fortsatt vara bristyrken även år 2026. Kompetensförsörjningen utgör sannolikt en betydande utmaning för att åstadkomma en snabb omställningstakt. SCB konstaterar att 6 av 10 arbetsgivare redan idag upplever brist på nyutexaminerade med byggutbildning. Även inom andra yrken som är helt avgörande för att omställningstakten ska kunna accelereras förefaller det råda en betydande bristsituation redan idag. Hit hör även kyl-, värmepumps- och ventilationstekniker, anläggningsarbetare och byggnadsingenjörer. Vänsterpartiet anser att det krävs en gedigen samordning av de nödvändiga utbildningsinsatserna för att säkerställa att omställningsperspektivet är närvarande i utformningen av vidare- och vuxenutbildningen. Det är bland annat med bakgrund av detta Vänsterpartiet ser behovet av en klimatinvesteringsmyndighet med uppdrag att samordna, prioritera och planera omställningsinsatser (se vidare avsnitt 5).